

"תפיסת הביטחון החדשה" – היגיון לקוי וסכנה לביטחון הלאומי

עפר שלח | גיליון 2180 | 4 באוגוסט 2026

מאז ה-7 באוקטובר מתקיים שיח ער בחוגים מקצועיים בדבר הצורך בעדכון או שינוי תפיסת הביטחון הלאומי של ישראל. כידוע לכל העוסקים בכך, לישראל אין ולא הייתה מעולם תפיסת ביטחון לאומי כהלכתה – כתובה, מאושרת על ידי הדרג המדיני ומפורסמת ברבים. למעשה, המונח "תפיסת ביטחון" משמש בישראל כלי, שהאוחז בו מגדירו לנוחותו ועושה בו שימוש לצרכיו. ואולם בעקבות טראומת ה-7 באוקטובר, ובעידודם של גורמים השואפים לשנות את דמותה של ישראל כפי שעוצבה על ידי דוד בן-גוריון (כולל במדיניות הביטחון שלו), הולכת ומתעצבת בשטח מה שאפשר לכנות "תפיסת ביטחון חדשה".

הדיון על אודות תפיסת הביטחון הוא לכאורה "אובייקטיבי", עם מסקנות הנגזרות מן האיומים של ישראל והדרך המיטבית לענות עליהם. ואולם ביטחון לעולם אינו "אובייקטיבי". המענה הרצוי נגזר בהכרח משאלת היסוד "מי אנחנו" – מה מקור כוחנו, על אלה ערכים ואינטרסים אנו שואפים להגן.

התבוננות שכזו ב"תפיסת הביטחון החדשה", כפי שהיא משתקפת מאמירות של דרג מדיני ואופרטיבי ומפעולתה של ישראל בשטח, מביאה למסקנה שיש בה סכנה רבה לדמותה של ישראל ובעיקר לביטחון הלאומי במובנו הרחב. "סופר ספרטה" (כהגדרתו של ראש הממשלה בנימין נתניהו) היא ישראל שצבאה מתוח עד דק במלחמה שאין לה סוף וגבולותיה הולכים ומתרחבים; הנטל הנגזר מהתפיסה הזו מאיים על כלכלתה, לכידותה הפנימית, מודל צבא העם ורצונם של רבים לחיות בה, והיא פועלת באופן המאיים על ערכי הלחימה של צה"ל, מעמיד בספק את יתרונותיה על אויביה ומקרבת אותה לבידוד עולמי מסוכן.

תכליתה של תפיסת הביטחון

בלי להידרש לניתוח פורמלי או גנאלוגיה של תפיסת הביטחון הישראלית, או להבדלים בין המונחים "תפיסת ביטחון לאומי", "תפיסת ביטחון צבאית" ו"מדיניות ביטחון" – בבואנו לבחון שינוי מרחיק לכת במדיניות הביטחון הישראלית, כפי שהוא בא לידי ביטוי בעת הנוכחית בפעולת צה"ל וגופי הביטחון האחרים, במשאבים המוקצים להם וברטוריקה של הדרג המדיני והביטחוני, חשוב להפנות למספר הנחות יסוד.

תפיסת ביטחון לאומי אינה מסמך "אובייקטיבי" הנגזר מניתוח איומים, אלא קשורה בטבורה לשאלה "מי אנחנו"

בחוק "אסטרטגיית הביטחון הלאומי", שעבר בכנסת היוצאת ביוזמת חברי הכנסת גדי איזנקוט ויולי אדלשטיין, נאמר כי במסמך האסטרטגיה המדינית-ביטחונית, שכל ממשלה תחויב בחוק לאשר לאחר כינונה, יפורטו "האיומים והאתגרים ודירוגם וכן האמצעים והדרכים להתמודד עימם, לרבות הצגת החלופות לפירוט האמור". היא תכלול את "מיפוי האיומים על המצב המדיני-ביטחוני, בראייה שנתית ורב-שנתית, וניתוח הזירות המדיניות והביטחוניות".¹

ניסוח זה הוא בהתאם להשקפה, שלפיה תפיסת ביטחון נגזרת מניתוח אובייקטיבי של איומים, שממנו עולה המענה הנדרש. מניסיון אישי של שש שנות כהונה כחבר ועדת החוץ והביטחון ויו"ר ועדת המשנה לתפיסת הביטחון ובניין הכוח, אני יכול להעיד שזהו גם סדר הדיונים השגור כשנדונים תקציב או בניין כוח: אמ"ן סוקר את האיומים, ומסקירה זו נגזר לכאורה המענה הנדרש.

אלא שבפועל, אין להחלטות הנוגעות למשאבים כמעט דבר עם מפת האיומים. זו משמשת בעיקר לשימור מצב תודעתי, שלפיו צרכי הביטחון הם כמעט אינסופיים, המחסור קיים גם אם מכפילים ומשלשים את הקצאת המשאבים, ושום תמורה גאו-פוליטית אינה משנה זאת. נחתם הסכם שלום עם מצרים, שצבאה היה הכוח הגדול והמאיים ביותר במעגל הראשון? יש להיות מוכנים לכך שהשלטון ישתנה וההסכם יופר. נופל המשטר בסוריה, שהיה חוליה מרכזית ב"ציר הרשע" סביב ישראל? האיום לא השתנה, שכן המשטר החדש עלול להיות עויין, וכן הלאה.

אלא שהעולם והמזרח התיכון משתנים בקצב מואץ, המעקר את הניסיון למפות אותם כבסיס לקבלת החלטות. יתר על כן: גישת "המענה לאיומים" מתעלמת מההשפעה העצומה שיש למעשיה של ישראל עצמה על התמונה האזורית. ישראל, שמקיימת תהליכים מדיניים, טווה בריתות אזוריות ועולמיות ונהנית מלגיטימציה בינלאומית רחבה משפיעה על המפה הביטחונית סביבה, וכך גם ישראל שפועלת בכוח.

לאמיתו של דבר, בראשית הצירים של תפיסת הביטחון הלאומי לא עומד האיום האובייקטיבי, אלא תפיסה עצמית לגבי מהותה ואופייה של מדינת ישראל וכן מקור היתרונות שלה, שהיוו בסיס לביטחונה – יהיו האיום והאיום אשר יהיו. הוויכוח על תפיסת ביטחון אינו ויכוח על "איך ניתן מענה טוב יותר לאיומים", אלא על "מי אנחנו".

כאלה הם, במידה רבה, מסמכי אסטרטגיית הביטחון הלאומי שמפרסם כל ממשל חדש בארצות הברית, לאחר תהליך ארוך המכונה "בחינת המדיניות" (Policy Review). הסעיף הראשון במסמך אסטרטגיית הביטחון הלאומי של ממשל ביידן הוא "החזון הנצחי (או בר קיימא) שלנו" (Our Enduring Vision), והשני הוא "התפקיד הנצחי (או בר קיימא) שלנו" (Our Enduring Role).² מפורטות בהם הגדרות, אידאולוגיות במהותן, של הממשל הנבחר לגבי מהותה של ארצות הברית ותפקידה בעולם. ממנה נגזרות עמדות שיש להן משמעות מעשית מובהקת, כמו התפיסה לפיה הנכס האסטרטגי הראשון במעלה של ארצות הברית הוא הקואליציות והבריתות שלה עם גורמים בעולם, שהשקפתם דומה.³ זאת, להבדיל מעמדתם של ממשלי ג'ורג' וו. בוש או דונלד טראמפ, שדיברו על אודות (ועשו) פעולות חד-צדדיות של ארצות הברית למימוש האינטרסים שלה. הבסיס ל"מה נעשה" הוא בראש וראשונה "מי אנחנו".

תפיסת ביטחון לאומי רחבה יותר מן האסטרטגיה הצבאית, אך האסטרטגיה הצבאית אינה יכולה לעמוד בניגוד לה

בארצות הברית, שם מתקיים תהליך סדור של עיצוב מסמכי תפיסה עם כינונו של ממשל חדש, מתפרסם תחילה מסמך "אסטרטגיית הביטחון הלאומית" (National Security Strategy), החתום בידי הנשיא, ואחר כך מפרסם הפנטגון את "אסטרטגיית ההגנה הלאומית" (National Defense Strategy), שבה מפורט חלקם של הכוחות המזוינים במימוש הביטחון הלאומי כנגזרת ממסמך הנשיא.

¹ חוק אסטרטגיית הביטחון הלאומי, התשפ"ה-2025, סעיף 2

https://www.nevo.co.il/law_html/law00/235698.htm

The White House, National Security Strategy, Oct. 2022, pp. 6-7²

<https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

³ שם, עמ' 11

לעומת זאת, בישראל אין תהליך סדור ומסמכי תפיסה רשמיים, ולצה"ל יש בתודעה הישראלית מקום מרכזי המזהה אותו כמעט לחלוטין עם "ביטחון לאומי". זה לא אחת המקור לבלבול מושגי ופרקטי בין התוצרים השונים המכונים "תפיסת ביטחון". כמעט כל שינוי זמני של מדיניות ירי מכונה "שינוי בתפיסה", ומנגד - אין דיון בכך שאסור שהמעשה הצבאי יעמוד בסתירה ליסודות הביטחון הלאומי.

לכאורה, ברור ש"ביטחון לאומי" אינו נוגע למעשה צבאי בלבד ויש לכלול בו בין היתר את יחסי החוץ של ישראל, החוסן החברתי והכלכלי שלה. ואולם מסמכי האסטרטגיה הצבאית, וגם התוצרים השונים של ועדות שדנו בתפיסת הביטחון, התייחסו באופן כללי בלבד לאספקטים שאינם הביטחון במובנו הצר. ועדת מרידור, שפעלה בשנים 2005-6, הייתה הניסיון המוסדר והרחב ביותר לגבש תפיסת ביטחון לאומי; ואולם כדברי מרידור עצמו: "במרחב שבין הביטחון הלאומי במובנו הרחב לבין התחום הביטחוני הצר יותר התמקדה עבודת הוועדה, ככלל, בתחום הביטחוני ולא נפרסה על כלל רכיבי הביטחון הלאומי במובנם הרחב".⁴

התוצאה היא, שהדיון הענף למדי (בחוגים המקצועיים, לא בציבור) בתפיסת הביטחון מתמקד בעיקר במעשה הצבאי, ולא אחת מתנתק מהשלכותיו על רכיבי הביטחון הלאומי האחרים – לגיטימיות בינלאומית ופנימית, חוסן חברתי וכלכלי, ועוד. ליקוי זה יהיה משמעותי במיוחד כשנדונה "תפיסת הביטחון החדשה".

חשיבות תפיסת הביטחון אינה במסמך שבסופה, אלא בדיון המוביל אליו – שצריך להיות פתוח ומגוון

לדוויט ד. אייזנהאואר, מפקד כוחות בעלות הברית באירופה ומאוחר יותר נשיא ארצות הברית, מיוחסת האמרה "תכניות הן כלום; התכנון הוא הכל" (Plans are nothing; planning is everything). כוונתו הייתה שתהליך הדיון והעיבוד, בהשתתפות גורמי מדיניות, מטה וביצוע ותוך שיח רחב ופתוח בין הדרגים, חשוב להטמעת המסקנות ולהוצאתן לפועל, יותר מאשר המסמך הכתוב. המסמך הוא כמעט "תירוץ" לתהליך, ולא להיפך. זה נכון אחת כמה וכמה לגבי מסמך יסוד כמו תפיסת ביטחון לאומי.

בישראל, שם ענייני ביטחון שרויים תחת מעטה סודיות (מיותר בחלקו), דיון זה הוא עקר ונכה. הוא אינו מתקיים כלל בציבור הרחב. מצב זה משמר את הכוח אצל "בעלי הידע", באופן שמגביר משמעותית את הסכנה להיעדר גיוון, לחשיבה קבוצתית ולשמירה על הקיים.

גם החוק שיזמו איזנקוט ואדלשטיין לוקה באותה גישה של "שמירת הסוד" על מסמכים שלא אמור להיות בהם שום סוד, שכן הם אינם מפרטים יכולות או תכניות מבצעיות. נאמר בו כי "האסטרטגיה המדינית-ביטחונית תהיה סודית ופרסומה אסור; ואולם, המטה לביטחון לאומי יפרסם ברשומות ובאתר האינטרנט של הממשלה תמצית של האסטרטגיה".⁵ זו גישה מוטעית, החותרת תחת הכוונה הרצויה של חיוב לעצב מסמכי יסוד שביסוד החוק.

דוגמה מובהקת לתוצאות של היעדר דיון מתואם, פתוח ורב-גוני הייתה בשנים 2017-8, כשראש הממשלה בנימין נתניהו עסק בעיצוב מסמך שכונה "תפיסת הביטחון 2030". התוצר הוגדר כה חסוי, עד שכשהוצג בפני ועדת המשנה למודיעין - שבה הייתי חבר - נלקח מחבריה המסמך בסוף הדיון. לא אעיד על תוכנו, כמובן, אבל אומר שלא היה בו דבר שהייתה סכנה כלשהי בפרסומו. מה שכן פורסם היה "רשימת הקניות", שבסופה: "חיזוק כושר התקיפה; יכולת סייבר מעצמתית; שדרוג ההגנה נגד טילים; המשך מיגון העורף והשלמת גדרות הביטחון".⁶ המשותף לכל היכולות האלה הייתה תפיסה של "סטנד אוף" – הגנה ותקיפה מרחוק. אלופי המטכ"ל אף העירו על כך כשהוצגה הרשימה בפניהם על ידי ראש הממשלה.

זוהי כמובן תפיסה לגיטימית. אלא שבאותה שעה שנתניהו ניסח אותה עסק צה"ל במימוש תר"ש "גדעון" שהוביל הרמטכ"ל גדי איזנקוט, שכל תכליתה הייתה חידוש יכולת התמרון והלחימה "סטנד אין" של הצבא, לצורך "מתקפה שמטרתה להעביר את המלחמה לשטחי האויב מהר ככל האפשר... מאמץ תמרון בעל יכולות מחץ", וזאת כדי להביא לקיצור משך הלחימה,

⁴ דן מרידור ורון אלדדי, **תפיסת הביטחון של ישראל - דו"ח הוועדה לגיבוש תפיסת הביטחון (ועדת מרידור) ובחינתו בחלופי עשור**, המכון למחקרי ביטחון לאומי, מזכר 182, 2018, עמ' 12

<https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2018/10/memo182.pdf>

⁵ **חוק אסטרטגיית הביטחון הלאומי, התשפ"ה-2025**, סעיף 8

⁶ ממשלת ישראל, "ראש הממשלה נתניהו הציג לקבינט את "תפיסת הביטחון 2030", הודעת דוברות, 15.8.2018,

https://www.gov.il/he/pages/spoke_security150818

שהוא "ציווי קבוע שמחייב את צה"ל לשאוף לקיצור המערכה והקטנת הפגיעה במדינה ככל האפשר".⁷ אלא שתמרון "סטנד אין" מהיר ומכריע לקיצור משך הלחימה הוא תפיסה אחרת לגמרי, הגוררת דגש אחר בבניין הכוח מאשר בניית יכולות ללחימה "סטנד אוף", שמטבעה היא ממושכת. בהיעדר דיון, ראש הממשלה והצבא הגיעו באותה שעה ממש למסקנות סותרות, שמשמעותן בזבוז משאבים ובניית יכולות נפרדות, שכל אחת מהן ובוודאי שתיהן גם יחד אינן מגיעות לכדי מסה קריטית מספיקה.

בנקודה זו ראוי לעמוד על התכלית החשובה של הדיון על אודות תפיסת הביטחון והמסמך שבסופו: הוא לא נועד להיות "מדריך למשתמש", שבהינתן אירוע ביטחוני מורידים אותו מהמדף ומוצאים בו תשובה מה לעשות. התהליך כולו נועד לקבוע את גבולות השיח הביטחוני וליצור ידע ונקודת התייחסות לדיון הקונקרטי לגבי בניין הכוח והפעלתו. בדרך הטבע, דיון במצב נתון מושפע מהלכי רוח – אירוע ביטחוני שאירע זה עתה, אילוצים מדיניים ופוליטיים וכדומה. מטרתו של תהליך גיבוש תפיסת הביטחון היא לדון ללא השפעתם של הלכי רוח קונקרטיים ביעדים של ישראל ובדרך להשיגם. אין זה אומר שב"זמן אמת" אסור להגיע להחלטה בניגוד למה שכתוב בתפיסה; אבל יש צורך להתמודד עם כך שבתנאים של שיקול דעת צונן התקבלה החלטה אחרת.

האם תפיסת הביטחון "הקלאסית" תרמה למחדל ה-7 באוקטובר

טענה מקובלת בזכות קביעת תפיסת ביטחון חדשה, היא שהתפיסה הקודמת הייתה בין הגורמים העיקריים למחדל ה-7 באוקטובר. על פי גישה זו, תמצית התפיסה בשנים שקדמו ל-7 באוקטובר הייתה "הכלה", "ריסון" והימנעות מפעולה צבאית תוקפנית נגד התעצמות האויב, תוך הישענות יתר על טכנולוגיה, מודיעין ופעולה מרחוק – מה שאפשר לחמאס לבנות יכולות לפשיטה הנרחבת לשטח ישראל ולטבח בעקבותיה.

לטענה זו אין בסיס בבחינה מול עקרונות התפיסה המסורתית או העובדות. התפיסה הקלאסית (שמוצתה באופן לא מספק במשולש הידוע "הרתעה – התרעה – הכרעה"), לא דיברה כלל על הכלה או ריסון, ואין לה דבר עם כישלון ההתרעה מפני מלחמה או עם ההיערכות הלא מספקת בהגנה של פיקוד הדרום. למעשה, ניתן לומר שמחדל ה-7 באוקטובר נבע יותר מכישלון במבחן המעשה של יישום התפיסה הקלאסית מאשר מכשלים בתפיסה עצמה.⁸

מכת מנע או מכה מקדימה היו חלק בלתי נפרד מן התפיסה הבן-גוריונית, והוא אף מדבר על אודותיהם במפורש בהצגה לממשלה באוקטובר 1953. ישראל לא נמנעה ממכת מנע על חמאס בגלל תפיסה מוטעית, אלא עקב מדיניות מכוונת, שראתה בארגון זה כתובת להשגת שקט ברצועה וכסס להחלשת הרשות הפלסטינית. זאת ועוד, לא היעדר עומק בהגנה הוא שמנע סיכול של מתקפת חמאס עצמה – ממש כמו שהעומק חסר התקדים בחזיתות מצרים וסוריה לא מנע את הצלחת המתקפה במלחמת יום הכיפורים. מה שגרם לקריסת ההגנה היו יוהרה מבצעית וחוסר מקצועיות: כוח לא מספיק אל מול איום ידוע ותפקוד לקוי מרגע שהחלה המתקפה. כמו באוקטובר 1973, הכישלון נבע לא מן התפיסה אלא מכשלים ביישומה.

עוד קודם למלחמה, היו שדיברו על כי "מניעה" צריכה להיות יסוד נוסף בתפיסת הביטחון. אלא שישראל עסקה במניעה מאז ומתמיד, וביתר שאת דווקא בשנים שלפני ה-7 באוקטובר. במסמך **אסטרטגיית צה"ל** מוזכרת "גישת המניעה וההשפעה" כאחת משתי הדרכים המרכזיות להפעלת הכוח, ובין מטרות המערכה שבין המלחמות (מב"מ) – צורת הפעולה העיקרית במאמץ המניעה – מוזכרות המטרות "לצמצם איומים קיימים ומתהווים; להרחיק את המלחמה הבאה, וליצור תנאים טובים יותר לניצחון בה.. לשמר את ההתרעה ולחזק אותה".⁹

גם כאן, הבעיה הייתה לא בתפיסה אלא במימושה: דגש על מב"מ למניעת התעצמות חיזבאללה באמצעים "שוברי שוויון", בעוד ישראל נמנעת מתגובה להפרות בגבול (פרשת האוהלים בהר דב, למשל) או פיגועים בשטחה, והתמכרות להשיגי

⁷ לשכת הרמטכ"ל, **אסטרטגיית צה"ל**, אפריל 2018, עמ' 21-22

<https://www.idf.il/media/3cdhcgro/strategy.pdf>

⁸ וראו באותו עניין גור ליש, "האם המלחמה הארוכה בעזה הנה ביטוי לתפיסת ביטחון חדשה או מימוש שגוי של תפיסה קיימת?", **בין**

הקטבים 14.9.2025

<https://www.idf.il/media/kjnm1i14/4-%D7%94%D7%90%D7%9D-%D7%94%D7%9E%D7%9C%D7%97%D7%9E%D7%94.pdf>

⁹ **אסטרטגיית צה"ל 2018**, עמ' 19, 24

המב"מ במודיעין ואש מדויקת, תוך זלזול באזהרות מפני "התעלמות מההשפעה של ההשקעה במב"מ על המוכנות למלחמה, הן בהיבט מוכנות הכוח והן בהיבט תפיסת האויב את רתיעתה של ישראל מעימות".¹⁰

בסוגיית ההכרעה באים לידי ביטוי בלבול מושגי, ולא פחות ממנו פערים אידיאולוגיים, הנובעים מן הסוגייה שהוזכרה לעיל: תפיסת ביטחון היא בראש וראשונה תשובה לשאלה "מי אנחנו".

הבלבול המושגי נובע מהערבוב בין הכרעה צבאית בשדה הקרב – ניצחון ברור, המביא את האויב לחוסר יכולת או רצון להמשיך במלחמה – לבין הכרעה כוללת של הסכסוך והכפפת הארכיטקטורה האזורית שלאחריו לרצונה של ישראל. בן-גוריון הדגיש את הצורך החיוני בהכרעה הצבאית, דווקא מפני שכדבריו, מצב היסוד הוא שישראל לא תוכל, באמצעים צבאיים בלבד, להכריע את הסכסוך כולו לטובתה ולהביא את העולם הערבי לכניעה לרצונותיה. ומכיוון שכדבריו, כוחה של ישראל תלוי לא רק בצבאה אלא בחוסנה החברתי, המשקי, התרבותי ובמעמדה הבינלאומי, יש לחתור להכרעה מהירה במלחמה, שתביא לתקופת רגיעה ארוכה ככל האפשר, שבה ישראל תשגשג ותבנה כוח בכל המובנים, מה שמקווה ידחה את המלחמה הבאה.

מכאן שבראיית בן-גוריון, ההכרעה הצבאית המהירה חייבת להיות מלווה הסדרה מדינית – לאו דווקא הסכם, אלא ארכיטקטורה שיש לה תמיכה בעולם ולגיטימציה בישראל. התשובה שלו לשאלה "מי אנחנו" היא: ישראל חזקה, צודקת ("גורלה של ישראל תלוי בשני דברים: בכוחה ובצדקתה"), שפעולתה וערכיה לגיטימיים הן בעיני אזרחיה והן בעיני העולם, שתמיכתו היא אחד היסודות של הביטחון הלאומי.

בין המבקשים לשנות תפיסה זו כיום יש הרואים "הכרעה" כמשהו שונה לחלוטין: כפייה בכוח על האויב לקבל את תנאיה של ישראל לא לסיום מערכה ספציפית, אלא לסיים את הסכסוך כולו. השר בצלאל סמוטריץ' תיאר זאת בבחירות ב"תכנית ההכרעה" שפרסם בשנת 2017: "את ההכרעה הזו משיגים גם בהצהרות – באמירה ישראלית חד-משמעית לערבים ולעולם כולו שלא תקום מדינה פלשתינית, אבל בעיקר במעשים – החלת הריבונות הישראלית המלאה על חבלי המולדת ביהודה ושומרון, והכרעה התיישבותית... בכך יובהר לערבים ולעולם כולו שהמציאות ביהודה ושומרון היא בלתי הפיכה, שמדינת ישראל כאן כדי להישאר, ושהחלום הערבי להקמת מדינה ביהודה ושומרון נגוז אחת ולתמיד".¹¹

ההכרעה לפי סמוטריץ' אכן מבוססת על תפיסה אידיאולוגית בשאלה "מי אנחנו", ובכך הוא עונה על התנאי הנכון לעיצוב תפיסת הביטחון. (סמוטריץ' עצמו כותב בטקסט כי "המסמך הוא תוכנית ריאליסטית – אבל הוא משתלב היטב עם תפיסתי האמונית").¹² מול החזון הבן-גוריוני של מדינה שואפת שלום (גם אם מודעת לכך שייתכן שאינו אפשרי בנקודת זמן זו), לגיטימיות ועוצמה מדינית, צמיחה כלכלית ולכידות חברתית, היא מציבה את "ספרטה" המצויה במלחמה מתמדת, מעגלים חוזרים של כיבוש והתיישבות והקדשת כל האמצעים להמשך הלחימה – עד שהאויב יוכרע תודעתית ומדינית.

הדיון על ההגדרות השונות של "מי אנחנו" ותפיסות הביטחון הנגזרות מהן הוא מתחייב, בוודאי בעת הזו. ואולם צריך להיזהר ממצב שבו מתגבשת, ללא דיון של ממש ומתוך טראומות שנותחו בחופזה, מדיניות המשנה את הגדרת הביטחון הלאומי, כביכול מתוך אילוץ ביטחוני "אובייקטיבי", מבלי לענות על שאלות יסוד ותוך התעלמות מהשפעתה על הביטחון הלאומי במובנו הרחב.

¹⁰ עפר שלח וכרמית ולנסקי, **המב"מ על פרשת דרכים**, המכון למחקרי ביטחון לאומי, מזכר 225, יולי 2023, עמ' 26

<https://www.inss.org.il/he/publication/the-war-between-the-wars>

¹¹ בצלאל סמוטריץ', "תוכנית ההכרעה: המפתח לשלום נמצא בימין", **השילוח** 6, 2017

<https://hashiloach.org.il/%D7%A0%D7%A8%D7%A2%D7%94-%D7%94%D7%9E%D7%A4%D7%AA%D7%97-%D7%9C%D7%A9%D7%9C%D7%95%D7%9D-%D7%A0%D7%9E%D7%A6%D7%90-%D7%91%D7%99%D7%9E%D7%99%D7%9F>

¹² שם

"תפיסת הביטחון החדשה"

על פי ידיעות שונות הורה ראש הממשלה נתניהו לנסח תפיסת ביטחון חדשה. זו לא נחלתה ובוודאי לא פורסמה, אולם ניתן לתת בה סימנים, בראש וראשונה ממעשיה הביטחוניים של ישראל מאז ה-7.10 ומהכרזות ומאמרים שונים שהופיעו מאז פרוץ המלחמה.

העולם כולו נגדנו – ישראל בבידוד מדיני כעובדה קבועה

"אנחנו בעולם אחר, מאוד מאתגר. מערב אירופה אפשרה הגירה של מיעוט מוסלמי ווקאלי, והדבר הזה מכופף את הממשלות. זה פוגע בנו באספקת הנשק ויש גם ניצנים של סנקציות כלכליות. מתנהלת נגדנו מתקפת השפעה, שמצטרפת למיעוטים האיסלמיים ומטה את המדיניות. העולם מתארגן בבלוקים (גושים) ואנחנו לא שייכים לאף בלוק, ולכן אנחנו סופגים את ההתקפות וזה מכניס אותנו לסוג של בידוד". ראש הממשלה בנימין נתניהו, נאום בכנס החשב הכללי, 18 בדצמבר, 2025.

על פי התפיסה המתוארת בהתבטאות זו, בידודה המדיני של ישראל אינו תלוי במה שהיא עושה, אלא בגורמים שמחוץ לשליטתה: השתנות הדמוגרפיה במדינות שהיו ידידותיות בעבר, מערכת השפעה המטה את דעת הקהל ואת ההנהגות, והטענה שישיראל אינה משתייכת לאף גוש מזוהה במאבק על ההגמוניה העולמית ולכן "חוטפת מכולם". המשמעות היא דחייה למעשה של כמה מהנחות היסוד והציוויים הקבועים של תפיסת הביטחון הקלאסית:

- א. ישראל תפעל מתוך קונצנזוס ותמיכה מרביים של מעצמות - התפיסה שמבטא נתניהו, של "עם לבדד ישכון", גוזרת גם את חלקו השני של המשפט: "ובגויים לא יתחשב". זאת, למרות שבפועל, ישראל הגיעה בימי הנשיא טראמפ למצב חסר תקדים, שבו נשיא ארצות הברית עוצר במו פיו תקיפות של צה"ל.
- ב. סופה הראוי של מערכה הוא בהסדרה מדינית – אם בידוד ישראל הוא מצב קבוע, הסדרה לא תיתכן והיא אף לא רצויה, שכן היא כרוכה בהכרח בויתורים המקשים על המשכה הרצוף של הלחימה.
- ג. המעשים של ישראל קובעים במידה רבה את מצבה הבינלאומי ואת מפת האיומים וההזדמנויות שבפניה - על פי נתניהו, האיום הוא טוטאלי וקבוע, ושום מעשה ישראלי לא ישנה אותו.
- ד. יתרונה של ישראל הוא במעמדה המוסרי – אם העולם הוא עיון, מוטה וצבוע, כל טיעון "מוסרי" לא יעזור. אלמנט זה בא לידי ביטוי חריף במיוחד בדרך שצה"ל פועל כיום בזירות הלחימה השונות, המחריפה מאוד את בידודה העולמי של ישראל.

הסתמכות עצמית מלאה בייצור ואספקה של צרכי המלחמה, בנטל כלכלי כמעט בלתי מוגבל

"אנחנו נצטרך לפתח יכולת לייצר כאן בכמויות יכולות בכל מדרגי הנשק. אנחנו אתונה וספרטה, אבל אנחנו הולכים להיות אתונה וסופר-ספרטה. אין לנו ברירה, לפחות בשנים הקרובות". ראש הממשלה בנימין נתניהו, נאום בכנס החשב הכללי, 18 בדצמבר, 2025.

מאמירה זו של נתניהו – ומהגדלה המתוכננת של תקציב הביטחון באופן קבוע לממדים של פי שניים ויותר משיעורו לפני המלחמה, גם אם תסתיים – עולה תפיסה, שלפיה העיקרון המנחה הוא לספק את כל צרכי הצבא "כחול לבן", ללא שיקולים של יעילות כלכלית.

התרעה אינה אפשרית ולכן אין להסתמך עליה. ישראל תפעל באופן רצוף בפעולה מלחמתית, הרואה בכל יכולת של האויב איום ופועלת לסכלה "מעל לסף המלחמה"

"ההסתמכות של ישראל על הרתעה והתרעה מוקדמת ומדיניות ההכלה/איפוק הוכחו ככישלון. ישראל חייבת להרחיב את צבאה הסדיר ואת מערך המילואים ולאמץ אסטרטגיה יוזמת הכוללת תקיפות מקדימות ועמדה הגנתית מחוזקת". פרופ' אפרים ענבר, "השינויים העיקריים הנחוצים בתפיסת הביטחון של ישראל", מכון ירושלים, 17 במרץ, 2025.

"נתניהו משנה את תפיסת הביטחון מאז ימיו של בן גוריון. הוא אומר 'אני נלחם באופן רצוף'. אני לא מחכה לאיזושהי כוונה של מישהו שרוצה לחסל אותי או לא. אני לא מאפשר למי שנמצא מסביבי לבנות איזושהי יכולת שבדרך כלשהי הוא יוכל להפעיל נגדנו". אלוף (מיל.) יפתח רונטל, ראיון עם יעקב ברדוגו ומשה כהן-אליה, גלי ישראל, 3 במרץ, 2026.

התפיסה הקלאסית ראתה במלחמה הכרח להסרת איום קונקרטי ומיידי. ואולם אם הסכנה וכן הבידוד המדיני הם קבועים וחמורים כל הזמן באותה מידה, ואם דין ההתרעה להיכשל, אזי על פי התפיסה החדשה מצב המלחמה הוא קבוע. לא עוד "אסטרטגיה ביטחונית הגנתית, המוכוונת להבטיח את קיומה של ישראל, ליצור הרתעה מועילה, לצמצם איומים במידת הצורך ולדחות עימותים",¹³ ומצבי שח"מ (שגרה, חירום, מלחמה), אלא מלחמה מתמדת. לא עוד הסרה של איום קונקרטי, שהוא נגזרת של כוונות ויכולות האויב, אלא לא נותנים לשום אויב לפתח שום יכולת. מה שהיה שמור לפיתוח יכולת להשמדה המונית אצל האויב ("דוקטרינת בגין") יוחל מעכשיו לא רק על יכולות בקנה מידה קטן בהרבה אלא על כל יכולת או אפילו כוונה לבנות יכולת.

במקום הגנה על הגבול, "חגורות ביטחון" מעבר לגבול

"צה"ל מיישם תפיסת ביטחון חדשה: באויב פוגעים ומכריעים. איומים מסירים מבעוד מועד. צבא מגן לפני האזרחים לאורך גבולותינו. בשטח האויב אנו מייצרים מרחבים מפורזים. זו תפיסת הביטחון שאנו משנים. זה שינוי אסטרטגי תפיסתי שתורגם למגוון שינויים טקטיים". הרמטכ"ל רא"ל אייל זמיר, נאום בפני בוגרי המכללה לביטחון לאומי, 9 ביולי, 2026.

ישראל אינה מוגבלת עוד בגבולותיה המדיניים. בכל זירה מייצרים "רצועת ביטחון", שהיא לא רק מפורזת (כדברי הרמטכ"ל) אלא יש בה נוכחות של כוחות צה"ל – כפי שהמצב מתקיים כיום ברצועת עזה, בלבנון ובסוריה.

לכך נוספת, לפחות בקרב חלק מהגורמים בעלי ההשפעה, תפיסה משלימה שלפיה ההתיישבות היא הביטחון, ולכן גם ב"רצועות הביטחון" האלה ישראל תישב בסופו של דבר – מה שעל פי התפיסה החדשה יוביל בהכרח להרחבת האזורים שבהם "הצבא מגן על האזרחים מלפנים", וחוזר חלילה.

על ישראל להשתמש בכוחה הצבאי – לא רק למניעת איומים אלא לכפיית האינטרסים שלה על המרחב

מאפיין זה של התפיסה החדשה בא לידי ביטוי מפורט במיוחד במאמר שפרסמו לאחרונה תא"ל ד"ר איל פכט, מפקדו האחרון של מרכז דדו – הגוף הפנים-צבאי שהופקד על פיתוח החשיבה המערכתית – וסגן המפקד הצבאי של מטה מה"ד, סא"ל ד"ר איתי חימיניס. מדובר בשני כותבים מתוך המערכת הצבאית, שיש להם גישה של ממש להלך הרוח בצמרת הצבא.¹⁴

פכט וחימיניס כותבים כי:

"המלחמה חזרה ללב החיים הלאומיים שלנו והאיצה תהליך של שינוי בתפקיד הכוח הצבאי בביטחון הלאומי של ישראל. מהות השינוי – מעבר מתפקיד של כוח מגן מקומי, המתמקד במעגל ראשון, לטובת תפקיד של כוח מגן אזורי בעל יכולת פעולה ממושכת ורציפה בכל המזה"ת... השינוי בדפוסי הפעולה של צה"ל הוא חלק מההשתנות הרחבה יותר של היציבה הביטחונית הישראלית – יציבה התקפית החותרת לטובת השגת תכליות שאפתניות, גם אם לא הוגדרו כך באופן רשמי, של שינוי התנאים הביטחוניים היסודיים בסביבתה של ישראל".

הם קוראים לישראל לעצב בכוח ובאופן חד-צדדי את המפה המדינית במרחב, כדי לשמר את עליונותה:

"על ישראל לפעול באמצעות מגוון כלי העוצמה הלאומיים שיש לה, צבאיים ואחרים, כדי להרוס ולבנות מוסדות כלכליים, פוליטיים, חברתיים, ביטחוניים ואחרים הנחוצים על מנת להבטיח שיפור ארוך טווח ובר-קיימא בסביבתה", ומסכמים:

¹³ אסטרטגיית צה"ל 2018, עמ' 13

¹⁴ תא"ל ד"ר איל פכט וסא"ל ד"ר איתי חימיניס, "מלכת הג'ונגל? על תפקיד הכוח הצבאי של ישראל בכינון סדר אזורי חדש במזה"ת", **בין הקטבים** 26.3.2026

"בעבור החברה הישראלית, אשר נהנתה במשך עשורים רבים עד ה־7 באוקטובר 2023 מתחושה של נורמליות בדמות היעדר תקופות ממושכות של מלחמה, המסר המגולם בהצעתנו כאן הוא קשה לעיכול... (אך) עלינו להכיר בכך שחיים בצילה של מלחמה ולצידה הם המאפיין הקבוע של היחסים הבינ"ל, ואין אלה בהכרח חיים שלא ראוי לחיותם".

פכט וחימיניס מבטאים במאמרם את הביטוי המזוקק ביותר של התשובה שמנסחת "תפיסת הביטחון החדשה" לשאלה "מי אנחנו?": ישראל היא סופר-ספרטה שמצבה הרצוי הוא מלחמה מתמדת, כל משאביה מגויסים לכך, והיא פועלת לא רק להסרת איום קונקרטי או אפילו מתפתח אלא כדי לעצב את סביבתה בכוח.

"התפיסה החדשה" – היגיון לקוי וסכנה לביטחון הלאומי

בפרק זה ייבחנו ההיגיון של מרכיבי "תפיסת הביטחון החדשה" והסכנות הגלומות בהם. בקריאתו יש לזכור כי גם הביקורת על "התפיסה החדשה" מנוסחת בהכרח מתוך השקפת עולם על אודות מקורות עוצמתה של ישראל. כמו כן, לדרג פוליטי, כמו גם לגופים מוסדיים אחרים – וצה"ל בכללם – יש אינטרסים פנימיים וחיצוניים המשפיעים על אמירות ופעולות. אלמנטים אלה לא ניתחו במסגרת זו.

"העולם כולו נגדנו – ישראל בבידוד מדיני כעובדה קבועה"

יש בסיס לטענה כי העוינות שמגלים חוגים שונים במערב כלפי ישראל נגועה בבורות, ראייה פשטנית של הסכסוך הישראלי-פלסטיני ואף באנטישמיות. אפשר גם לפרש עמדות מסוימות כמושפעות מלחצים פוליטיים פנימיים. ואולם, ראיית עולם זו מתעלמת לחלוטין מחלקה של ישראל עצמה בקביעת עמדתו של העולם ביחס אליה ופותרת אותה מהאחריות לפעול בדרך שתתמודד עם תופעות אלה. אי-אפשר לטעון שישראל היא בעלת יכולות מעצמתיות (התפיסה העומדת ביסוד הדרישה לעבור ל"עיצוב המרחב") ובה בעת לצייר אותה כחסרת השפעה על תדמיתה ועל התנהגותם ומדיניותם כלפיה של יריביה באזור וברחבי העולם.

מעשיה של ישראל השפיעו במידה רבה על תמימות הדעים המסוכנת שנוצרה בארצות הברית, המשענת האסטרטגית הראשונה במעלה של ישראל, בין הרוב המכריע במפלגה הדמוקרטית (שבה גם תומכים רוב יהודי ארצות הברית) לבין ה"בייס" של תנועת MAGA רבת העוצמה במפלגה הרפובליקנית. שני צדדים מנוגדים אלה כאחד מאשימים את ישראל בכך שגררה את ארצות הברית למלחמת שולל באיראן, ובסירוב לנקוט צעדים התואמים את האינטרס האמריקני הכללי במזרח התיכון. אם כמעט מחצית נציגי הדמוקרטים בקונגרס קוראים לבטל את הסיוע לישראל, ובה בעת סטיב באנון, האיש שהוביל את טראמפ לניצחון בבחירות 2016 אומר ש"אם אתה משחק בפוליטיקה הישנה של קיצוצי מס ומלחמות בכל מקום ועשיית רצונה של ישראל (דגש שלי, ע.ש), אז אם אדבר בבטוחות, אתה גמור"¹⁵, אזי ישראל בבעיה חמורה, ובגלל מעשיה שלה.

העובדה שישראל היא המדינה הדמוקרטית היחידה בעולם המחזיקה בשטח כבוש, ויש בה נתינים שאינם נהנים מזכויות אזרח דומות לאלה של אזרחיה, משפיעה על דעת הקהל במערב לא פחות מאנטישמיות או "מערכת השפעה" זדונית. כך גם הרג עשרות אלפי האזרחים, רבים מהם ילדים, בלחימה ברצועת עזה, הגירוש שלא על מנת לחזור של מיליונים מבתיים וההרס השיטתי של מבנים ברצועה ובלבנון (פשע מלחמה על פי הגדרות הדין הבינלאומי), והפעולות של מתנחלים ביהודה ושומרון, בעידוד מפורש של ממשלת ישראל. המחזות שרואים אזרחי המערב מדי יום מעמיקים את הבידוד הבינלאומי יותר מהגירה מוסלמית למדינות אלה.

באזור שלנו, מעשי ישראל יקבעו במידה רבה את המדיניות כלפיה. האם נשיא סוריה א-שרע הוא ג'האדיסט בתחפושת או מי ששינה את טעמו ומתקרב למערב? אין תשובה מוסמכת לשאלה הזו. אבל ברור שכיבוש קבוע של חלקים מסוריה על ידי ישראל, בצד התערבות ואיום בהתערבות במה שא-שרע רואה כאינטרסים סוריים פנימיים – צעדים הנובעים ישירות מ"תפיסת הביטחון החדשה" – דוחפים אותו לעמדה עוינת כלפיה. וזו רק דוגמה אחת מני רבות.

Megan Messerly, "The old politics are gone": Steve Bannon on the democratic socialist wave", **Politico**,¹⁵
2/7/2026

<https://www.politico.com/news/2026/07/02/the-old-politics-are-gone-steve-bannon-on-the-democratic-socialist-wave-00985060>

"הסתמכות עצמית מלאה בייצור ואספקה של צרכי המלחמה, בנטל כלכלי כמעט בלתי מוגבל"

מעבר לעובדה שייצור עצמי של כל מה שנדרש לישראל למלחמה בלתי מוגבלת אינו אפשרי, וגם אינו מבוצע על ידי מדינה כלשהי בעולם, יש ב"סופר ספרטה" החדשה התעלמות מהמשמעות לכלכלה הישראלית, שהיא בסיס לאותה עוצמה צבאית שמייסדי "התפיסה החדשה" נשענים עליה.

מכון אהרון למדיניות כלכלית הציג במאי 2026 תחזית כלכלית לשנים הבאות, ובה נקבע כי כדי לחזור למסלול של צמיחה של 3.5% אחוזי תוצר בשנה (שהיא כמעט עמידה במקום במונחי תוצר לנפש), על ישראל, גם בהינתן "שני סבבי לחימה בעשור הקרוב מול איראן", להוריד את ההוצאה הביטחונית עד כדי שיעור קבוע של 5.5% מהתוצר¹⁶ (לפי בנק ישראל עמד השיעור ב-2025 על כ-7.3 אחוזי תוצר, וב-2026 הוא צפוי להיות למעלה מ-8%). גם יעד זה יושג רק אם יהיו רפורמות תומכות צמיחה שטרם בוצעו.

התוואי הנובע מהנחיות ראש הממשלה ומדרישות צה"ל אינו עולה בקנה אחד עם ניתוח זה, וכך גם התוואי שאותו הציגה ועדת נגל לתקציב הביטחון. וכל זה - בלי לדבר על השפעותיה הכלכליות המחמירות של המלחמה הארוכה על התעסוקה והצמיחה, ועל הסכנה שהסיוע מארצות הברית, 3.8 מיליארד דולרים לשנה בהסכם הנוכחי, ייעצר או יקטן בשל התנגדות בוויינגטון למדיניותה של ישראל. במילים אחרות, ל"סופר ספרטה" שגזרת התפיסה החדשה אין בסיס כלכלי להישען עליו.

התרעה אינה אפשרית, הרתעה אינה עובדת, ולכן יש לנקוט מלחמה רצופה ו"חגורות ביטחון"

הקביעה ש"הרתעה אינה אפשרית" נסמכת בעיקרה על שני מחדלי ההרתעה הרי האסון: ה-6 באוקטובר 1973 וה-7 באוקטובר 2023. אבל כאמור, בשני אירועים אלה - מה שכשל לא הייתה התפיסה, אלא מימושה.

במלחמת יום הכיפורים לא חסרו התרעות על המלחמה המתקרבת. הן נתקלו בחומה של יהירות וחוסר מקצועיות, שהביאו לתכניות הגנה לא ריאליזטיות (100 טנקים מול 600 טנקים סורים ברמת הגולן, ממש כמו יחס של 8:1 בין כוח מגן לתוקף בגבול רצועת עזה ב-2023). כישלון ההרתעה ב-7 באוקטובר נבע לא מעט דווקא מדגש על מודיעין לפעולה ו"מלחמה רצופה"; בעשור שלפני כן נשאבה קהילת המודיעין כולה למשימות המב"מ ו"כיסוח הדשא" בחזיתות השונות, ואיבדה הן את הדגש הפיקודי והן את המיומנויות הדרושות כדי לאבחן ולנתח נכון את השינויים אצל האויב.

אשר להרתעה: כפשוטה ("נרביץ לאויב כל כך חזק שהוא יפחד להתעסק איתנו"), היא לא עבדה אף פעם. המרווח הקטן ביותר בין מערכות היה לאחר הניצחון הצבאי המוחץ ביותר: פחות משנה לאחר מלחמת ששת הימים הייתה ישראל נתונה במלחמת התשה בשתי חזיתות, מצרים וגבול ירדן. המסקנה הנכונה מההיסטוריה הביטחונית של ישראל היא, שהכרעה בשדה הקרב היא בהכרח זמנית ומוגבלת באופייה, וחייבת להיות מלווה מהר ככל האפשר בהסדרה מדינית שתעגן את ההישג הצבאי - לאו דווקא הסדר, כמו הסכמי הפסקת האש וההפרדה המוצלחים עם מצרים וסוריה ב-1974, אלא גם הסדרה עם גורמים שיחזקו את מערכת הריסונים של האויב.

בנובמבר 2024, לאחר ההכרעה האופרטיבית המוצלחת שהשיג צה"ל מול חיזבאללה, הושגה הסדרה כזו בהבנות עם ארצות הברית וממשלת לבנון. מערכת הלחצים המרסנת על חיזבאללה - בשל המכות שספג, ההתנגדות לתוקפנותו מצד ממשלת לבנון, נפילת משטר אסד בסוריה והחלשת מעמדה האזורי של איראן - יצרה מצב שבו ישראל פעלה מולו בחופשיות במשך כמעט שנה וחצי, ללא כל תגובה.

מה שהפר את האיזון הזה הייתה המלחמה אליה יצאו ישראל וארצות הברית באיראן ב-28 בפברואר 2026. תגובתו הרפה של הארגון להרג ח'מנהאי נתקלה בישראל בתגובה: "חיזבאללה נפל בפח, ועכשיו נכה אותו". בהמשך נוהלה מערכה חסרת תכלית בדרום לבנון, שגם היא אך העמיקה את המתוחות שנוצרה עם ארצות הברית, שכן היא מנוגדת למאמצי הנשיא טראמפ לסיים את המערכה באיראן.

¹⁶ מכון אהרון למדיניות כלכלית, "מדיניות תומכת צמיחה לשנים 2027-2038 על רקע מלחמה ארוכה", מאי 2026

זאת ועוד, המלחמה הרצופה מנוגדת בתכלית למודל כוח האדם והמשאבים של צה"ל, וכן לאופייה של החברה הישראלית כקשורה בטבורה התרבותי והכלכלי למערב.¹⁷ עניין זה יומחש בהתמקד בשרשרת אחת בלבד בחוליה – צבא המילואים, עיקר כוחו של צה"ל.

המילואים, שנבנו על פי התפיסה הקלאסית, היו אחד הכוחות הצבאיים היעילים בעולם: במחיר כלכלי וחברתי של חודש אימון בשנה נבנה כוח מיומן, שביום פקודה הכפיל פי כמה את סדר הכוחות של צה"ל והיה הגורם המכריע במלחמות הגדולות של ישראל. ואולם, כששירות המילואים הופך נטל קבוע של 100 ימי מילואים בשנה, כפי שהוא בשלוש השנים האחרונות וכפי שיהיה בשנים הבאות על פי תפיסת המלחמה הרצופה ורצועות הביטחון, לא זו בלבד שחייהם של עשרות אלפי ישראלים, בני משפחותיהם ועסקיהם מתרסקים כליל; זהו הכוח היקר והלא יעיל ביותר שבנמצא. העלות הכספית הישירה של איש מילואים גבוהה פי חמש ויותר מזו של חייל סדיר, והעלות העקיפה (אובדן תוצר כתוצאה מהיעדרות מעבודה) מגדילה שיעור זה פי כמה. מצב זה, שגם הגדלת בסיס הגיוס לשירות חובה לא תשנה אותו בעתיד הקרוב, מביא כמה מהמטיפים ל"מלחמה רצופה" לכדי רעיונות אבסורדיים כמו הקמת "לגיון זרים" בישראל.¹⁸

"על ישראל להשתמש בכוחה הצבאי – לא רק למניעת איומים אלא לכפייה של האינטרסים שלה על המרחב"

פכט וחימיניס החלו בכתיבת מאמרם קודם למתקפה הישראלית-אמריקאית באיראן, והוא פורסם כחודש לאחר שהחלה. יתכן שהושפע מהלך הרוחות ששמעו במסדרונות המטכ"ל באותה עת. מאז הוכח מה שהיה אמור להיות ידוע מראש: מטרת המבצע הלא-מוצלחת אך קיימת בעליל, להפיל את השלטון באיראן באמצעות עריפת ראשיו, מתקפת תודעה ומיליציות כורדיות, והצבת מחמוד אחמדינז'אד בראש השלטון האלטרנטיבי, הייתה הזייה מסוכנת וחסרת כל בסיס במציאות.¹⁹

סעיף זה של "התפיסה החדשה" לוקה בבורות, יוהרה והתעלמות ממצבה הבינלאומי של ישראל ומלקחי העבר. לישראל היו שני מקרי עבר ידועים – הניסיון ליצור "סדר חדש" בלבנון (1982), והמבצע לחיסולו של סדאם חוסיין על ידי סיירת מטכ"ל, שלא יצא לפעול בעקבות אסון צאלים ב' (1992) – שבהם היומרה לשנות שלטון במדינה באזור גרמה נזק רב. מדינות חזקות מישראל כשלו בניסיונות דומים.

התוצאה הבלתי נמנעת של הכישלון הוא חיזוקו של המשטר הקיים, עליית גורמים קיצוניים בתוכו (כאלה, במקרה של איראן, העלולים לדחוף להשגת נשק גרעיני) וקרע ביחסים בין ישראל לארצות הברית. בהיעדר דיון מוקדם שיקבע את גבולות השיח, ובכוח הרוח הגבית של "תפיסה חדשה", התקבלה החלטה שנזקה המדיני והביטחוני לא ישוער.

מי אנחנו

בסיכומו של דבר, הדיון על אודות תפיסת הביטחון חוזר אל שאלת היסוד. בניגוד לסמוטריץ', שאינו מסתיר את הקשר הברור בין מדיניות הביטחון שהוא מציע לבין תפיסתו את מהות הישות הישראלית ואמונתו בהבטחה אלוקית, שמכוחה עלינו להחזיק ולהתיישב בכל שטח, חלק מן המנסחים והמפעילים של "תפיסת הביטחון החדשה" מציגים אותה במונחי ביטחון "טהור". אבל ביטחון אף פעם אינו באמת דבר אובייקטיבי, שכן אז יאבד הדיון בו כל משמעות.

כשם שכל תורת הכלכלה נשענת על "תופעת המחסור" (אף פעם לא יהיה הכל לכולם כל הזמן, ולכן יש לחשב שיקולי עלות/תועלת ולעסוק באלטרנטיבות), כך גם הביטחון אף פעם אינו מוחלט. האלטרנטיבות השונות נובעות ממה שמכונה בכלכלה "מערכת טעמים" – מי אנחנו, אילו הן העדפותינו, על מה אנחנו מוכנים לוותר.

¹⁷ וראו בהקשר זה עפר שלח וגל פרל, "המשמעות של מלחמה בניגוד לתפיסה ולמשאבים", **בין הקטבים**, 6.10.2024, <https://www.idf.il/media/ycwnn5xs/05-%D7%94%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A2%D7%95%D7%AA-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%9C%D7%97%D7%9E%D7%94.pdf>

¹⁸ פרופ' אפרים ענבר, ד"ר תא"ל (מיל.) ששון חדד, "לגיון זרים לצה"ל? מענה אפשרי למצוקת כוח האדם לאחר ה-7 באוקטובר", מכון ירושלים, 22.2.2026.

<https://jiss.org.il/inbar-haddad-foreign-legion-for-the-idf/>

¹⁹ לתיאור מפורט ראו מיכאל האוזר טוב, "האיש שלנו בטהראן", מוסף **הארץ** 17.7.2026, <https://www.haaretz.co.il/magazine/2026-07-13/ty-article-magazine/.highlight/0000019f-5598-d38b-afbf-5f9e74110000>

בסקירתו מ-1953 ציין בן-גוריון ארבעה יתרונות שיש לישראל על אויביה: היתרון הגיאוגרפי של "קווים פנימיים" ויכולת מהירה לרכז כוחות; היותה "אומה אחידה"; יתרון טכנולוגי ויתרון רוחני.²⁰

"סופר ספרטה" של "תפיסת הביטחון החדשה" היא ישראל אחרת. צבאה מתוח עד דק במלחמה שאין לה סוף ובגבולות הולכים ומתרחבים, באופן שלדברי הרמטכ"ל אייל זמיר מאיים "להקריס את צה"ל לתוך עצמו";²¹ האומה נקרעת במאבקי זהות ופוליטיקה, המאיימים על מודל צבא העם ועל הלגיטימציה הפנימית; והיא נלחמת באופן המעורר חשש חמור ליכולת לשמר את ערכי הלחימה של צה"ל, מעמיד בספק את יתרונה הרוחני על אויביה ומקרר אותה לבידוד עולמי מסוכן.

רבים מאזרחי ישראל אינם רוצים בישראל כזאת. חלקם אולי לא ירצו לחיות בה, כפי שמשתקף ממאזן ההגירה השלילי בשנים האחרונות. זוהי סכנה ברורה לביטחון הלאומי.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.

²⁰ דוד בן-גוריון, "צבא ומדינה", מערכות, יוני 1981, עמ' 4-5
<https://www.maarachot.idf.il/1981/%D7%92%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%A0%D7%95%D7%AA/%D7%9E%D7%A2%D7%A8%D7%9B%D7%95%D7%AA-280-279/%D7%A6%D7%91%D7%90-%D7%95%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%94>
²¹ אלישע בן קימון, איתמר אייכנר ועינב חלבי, "אזהרת הרמטכ"ל בקבינט: 'מרים 10 דגלים אדומים - צה"ל יקרוס לתוך עצמו'",
26.3.2026 | YNET
<https://www.ynet.co.il/news/article/bjxxwtzobe>